

Magdalena Maziarz
Uniwersytet Wrocławski

Edukacja medialna poprzez edukację dziennikarską. Opis działań w ramach innowacji pedagogicznej „Edukacja medialna”

1. Ogólne dane o innowacji

Od 2009 roku w Polsce obowiązuje nowa podstawa kształcenia ogólnego, dokument, który reguluje formy i treści nauczania w polskiej szkole. Zastąpił on „starą podstawę”, a jego wprowadzenie niesie ze sobą przede wszystkim zmiany organizacyjne w sposobach nauczania. Zlikwidowano odrębne treści edukacji medialnej, wpleciono je w treści innych przedmiotów, jednak nie znaczy to, że realizacja edukacji medialnej jako samodzielnego przedmiotu nie jest możliwa. Zarówno dotychczasowe, jak i nowe przepisy pozwalały i pozwalają nadal na wdrażanie innowacyjnych sposobów realizacji edukacji medialnej. Innowacja pedagogiczna jest jednym z nich. Wprowadza się ją na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 6 oraz art. 33 ust. 1 pkt 4 Ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku¹. „Innowacja pedagogiczna jest nowatorskim rozwiązaniem programowym, organizacyjnym lub metodycznym, które ma na celu poprawę jakości pracy szkoły, efektów, sposobów nauczania. Jest to także działanie odmienne od powszechnie przyjętego lub zmieniające tradycyjne podejście do pro-

¹ Tekst jednolity Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm. w związku z § 4 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. z 2002 r. Nr 56, poz. 506) (dokument Kuratorium Oświaty we Wrocławiu).

cesu edukacyjnego (zgodnie jednak z literą prawa), ale również takie, które nie zostało określone przez obowiązujące przepisy prawa oświatowego”².

Stosując się do wszystkich przepisów prawnych, analizując sytuację na lokalnym rynku edukacyjnym, badając potrzeby i zainteresowania uczniów oraz poszerzając ofertę edukacyjną szkoły, Rada Pedagogiczna Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Oławie postanowiła zatwierdzić program innowacji pedagogicznej „Edukacja medialna”. Organ prowadzący (Starostwo Powiatowe w Oławie) wyraził zgodę na finansowanie działania, a Kuratorium Oświaty we Wrocławiu zatwierdziło program do realizacji. Na podstawie programu innowacji, który zawiera także program nauczania dla przedmiotu edukacja medialna, powstała klasa dziennikarska w liceum ogólnokształcącym. Nazwa „klasa dziennikarska” jest podyktowana względami promocyjnymi, a także tym, że proces edukacyjny odbywa się w dużej mierze poprzez działania dziennikarskie. Pierwsza klasa dziennikarska powstała we wrześniu 2006 roku jako klasa LO z dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi „warsztaty dziennikarskie” i była pilotażem wprowadzonej rok później innowacji pedagogicznej. Do tej pory w programie wzięło udział 149 uczniów, w tym 100 to już absolwenci.

Autorką i realizatorką innowacji jest Magdalena Maziarz (autorka niniejszej publikacji), nauczyciel dyplomowany języka niemieckiego oraz edukacji medialnej, absolwentka Filologii Germańskiej i Podyplomowych Studiów Dziennikarstwa i PR na Uniwersytecie Wrocławskim, z doświadczeniem w mediach lokalnych, praktyką w mediach elektronicznych i znajomością pracy agencji reklamowej, doktorantka Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UW, wykładowca na kierunku dziennikarstwo. Takie przygotowanie pomogło opracować i udoskonalić program nauczania, jednak najważniejszym atutem jest dziesięcioletnia praca w szkole, która daje znajomość realiów polskiej oświaty i doświadczenie w pracy dydaktycznej i wychowawczej.

Program innowacji opisuje ogólne założenia projektu: podstawę prawną, siatkę godzin, przedmioty wpisane jako integralne części innowacji, sytuację wyjściową, sposoby ewaluacji. Dotychczas zawierał także program dla przedmiotu edukacja medialna, na przyszły rok szkolny powstanie odrębny program nauczania, co podyktowane jest wdrożeniem w liceach ogólnokształcących nowej podstawy programowej. Fundamentem, na którym powstawał program, była dotychczasowa podstawa programowa dla ścieżki edukacyjnej „Edukacja czytelnicza i medialna” i dla języka polskiego (rozszerzenia treści dotyczących interpretacji tekstów kultury: filmu, prasy, programów telewizyjnych, fotografii). Przedmiotem kierunkowym jest edukacja medialna, realizowana w wymiarze dwóch godzin tygodniowo przez trzy lata. Dodatkowo w rozkładach materiału dla przedmiotów rozszerzonych

² J. Kowalewska, *Procedura wdrażania innowacji pedagogicznej*, Wrocław 2007, http://www.kuratorium.wroclaw.pl/index.php?id_kat=73&id_wiad=3517&arch= (dostęp: 1 maja 2012).

(język polski, język obcy, geografia) uwzględniono tematykę związaną z wykorzystaniem i funkcjonowaniem mediów, przemianami społecznymi i komunikowaniem. Taki wybór przedmiotów rozszerzonych został podyktowany umożliwieniem zdawania tych przedmiotów na maturze w zakresie rozszerzonym. Były one brane pod uwagę w procesie rekrutacji na większość kierunków humanistycznych. Drugi element innowacji to przedmiot „technologia mediów”, którego program stworzył nauczyciel informatyki. Jest to rozszerzenie treści przedmiotu technologia informacyjna, na jego realizację przeznaczono 3 godziny (w całym cyklu kształcenia) z puli godzin dyrektorskich i godzin na rozszerzenie (wynika to z ramowych planów nauczania dla LO, w starym systemie). Od następnego roku szkolnego (2012/2013) przedmiot ten, nazwany „technologia informacyjna w pracy dziennikarza”, będzie drugim przedmiotem uzupełniającym, realizowanym w wymiarze 60 godzin w cyklu kształcenia.

Program innowacji jest otwarty, ewoluuje w oparciu o systematyczne badania potrzeb uczniów (ankiety, wywiad, problemowe prace pisemne, zainteresowania uczniów) oraz zmiany społeczne i technologiczne. W wyniku ewaluacji zmieniły się formy realizacji programu, a co za tym idzie — formy pracy z uczniem, metody nauczania oraz niektóre treści. Istotnym elementem zmian są publikacje na temat najnowszych badań nad korzystaniem z mediów przez młodzież, potrzeb rynku pracy, zmian w edukacji.

2. Uczestnicy innowacji

Uczestnikami opisywanej innowacji są uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej, liceum ogólnokształcącego, mieszkańcy powiatu oławskiego i okolic oraz nauczyciele Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Oławie. Pośrednio w programie uczestniczą także rodzice tych uczniów, społeczność lokalna, która bierze udział w inicjatywach podejmowanych przez uczniów i nauczycieli w ramach działań przewidzianych w programie. Partnerami innowacji są media lokalne: „Gazeta Powiatowa — Wiadomości Oławskie”, Oławska Telewizja Kablowa, Oławski Serwis Informacyjny osi.olawa.pl, Ośrodek Kultury w Oławie, Podyplomowe Studia Dziennikarstwa i Public Relations na Uniwersytecie Wrocławskim, Agencja EM.

Uczniowie rekrutowani są zgodnie z przepisami dotyczącymi rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych³ oraz na podstawie zarządzenia wydawanego co roku przez Dolnośląskiego Kuratora Oświaty (w tym przypadku) dotyczącego terminów rekrutacji. W procesie rekrutacji nalicza się punkty z języka polskiego, języka obcego,

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 lutego 2004 roku w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych (Dz.U. z 2004 r. Nr 26, poz. 232, z późn. zm., www.men.gov.pl, dostęp: 28 kwietnia 2012).

geografii i wiedzy o społeczeństwie⁴. Kandydaci nie są zobowiązani do wykazania się dodatkowymi umiejętnościami, na przykład podczas rozmowy kwalifikacyjnej. Być może byłoby to wskazane, ale szkoła przyjęła zasadę ogólnej dostępności, stawiając warunek uzyskania minimalnej, wymaganej liczby punktów rekrutacyjnych. Dodatkowo sytuacja na lokalnym rynku edukacyjnym nie sprzyja ograniczaniu dostępu do klasy z innowacją, tym bardziej że opisywane liceum mieści się w zespole szkół i nie jest jednoznacznie identyfikowane z kształceniem ogólnym, mimo że szkoła osiąga coraz lepsze wyniki podczas egzaminów zewnętrznych, nieco wyższe od średniej wojewódzkiej. Taki system rekrutacji ma swoje wady. Nie wszyscy uczniowie mają chęć uczęszczania do klasy dziennikarskiej, chcą jedynie być uczniami liceum w tejże szkole. Edukacja medialna staje się więc takim samym przedmiotem jak pozostałe obowiązkowe przedmioty — nie wszyscy je lubią. Nauczyciel zmagają się zatem z codziennymi problemami, na przykład z brakiem zainteresowania i zaangażowania niektórych uczniów. Analizując to w kontekście ogólnych prób i dyskusji nad wprowadzeniem obowiązkowego przedmiotu do szkół, należy stwierdzić, że nie może to być tylko program dla pasjonatów, gdyż nie ma w szkole przedmiotów, które lubią wszyscy uczniowie. Jednocześnie oddziałom klasowym nadaje się różne nazwy, także po to, aby zebrać zespół uczniów zainteresowanych daną tematyką. Jednym z celów zawartych w dokumencie innowacji⁵ jest integracja osób interesujących się dziennikarstwem i mediami oraz rozwijanie pasji poprzez działania twórcze.

W ankietach dla uczniów klas pierwszych znajduje się pytanie dotyczące powodu wyboru klasy z edukacją medialną. Odpowiedzi są bardzo różnorodne, jednak do najczęstszych należą: interesujący profil klasy (10), ciekawość (7), zainteresowanie dziennikarstwem i pisanie (9), chęć studiowania w przyszłości dziennikarstwa (9), zamiłowanie do przedmiotów humanistycznych (6). Pojawiają się także inne pozytywne, czasami jednostkowe, wypowiedzi na temat wyboru klasy. Wśród ankietowanych uczniów są i tacy, którzy nie zamierzali kształcić się w klasie dziennikarskiej. Podają oni między innymi takie powody, jak: „chciałem/am chodzić do liceum w tej szkole, a tylko taki profil można wybrać”; „nie dostałem/am się do innego liceum w mieście”; „jestem tu z powodu mojej najlepszej koleżanki”; „rodzice mi kazali”.

Widać zatem, że zespoły klasowe w poszczególnych rocznikach (badano 112 osób w latach 2006–2011) są zróżnicowane. Ma to istotne znaczenie podczas realizacji większości zadań obowiązkowych, które w dużej mierze są czysto dziennikarskie, dlatego program jest poszerzany o zadania związane z reklamą, marketingiem, autoprezentacją oraz o treści edukacji filmowej i artystycznej.

⁴ Procedura rekrutacji ZSP Nr 1 w Oławie, najnowsza dostępna na stronie szkoły www.zsp1.olawa.pl.

⁵ Dokument dostępny jest na stronie szkoły: <http://zsp1.olawa.pl/o-szkole/liceum-ogolnoksztalcace-nr-ii-w-olawie/klasa-dziennikarska-liceum-ogolnoksztalcace/> (dostęp: 1 maja 2012).

3. Idea programu i jego cele

Na podstawie wyników badania powodów wyboru klasy dziennikarskiej można stwierdzić, że nie wszyscy uczniowie są zainteresowani kierunkiem kształcenia, jednak większość ankietowanych świadomie go wybierała. Poza tym efekty działań dziennikarskich (opisanych w dalszej części tekstu) są widoczne i angażują spore grupy uczniów. W punkcie „informacje ogólne” przedstawiono powody stworzenia innowacji, wskazując także na sytuację edukacyjną w powiecie oławskim i okolicach.

Nadrzędnym celem programu innowacji jest wykształcenie ucznia „przez media, wobec mediów i do mediów” (według Strykowskiego), a podstawowymi formami działania są zadania dziennikarskie, które stanowią podłoże analizy znaczenia mediów i komunikacji we współczesnym świecie. Cele główne opisane są w programie następująco:

1. Stwarzanie warunków do rozwoju osobowości uczniów poprzez rozwijanie zainteresowań dziennikarskich.
2. Przygotowanie do pełnienia różnych funkcji w społeczeństwie informacyjnym w dorosłym życiu.
3. Kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisanie na poziomie umożliwiającym uczestnictwo w kulturze (także w kulturze konwergencji) i wydawania o niej sądów.
4. Kształtowanie osobowości uczniów poprzez rozwijanie docieklowości, rozbudowywanie zainteresowań i świadomości wartości oraz umiejętności wartościowania.
5. Kształtowanie odpowiedzialności za własne słowa i czyny⁶.

Tak postawione cele mają pomóc osiągnąć założone efekty, jednak w związku ze zmianami w podstawie programowej od roku szkolnego 2012/2013 będą musiały one być sformułowane w nieco inny sposób, mimo to ich ogólne znaczenie nie zostanie zmienione.

Treści programowe służą także do osiągnięcia celów głównych. Są one w dużej mierze związane z działalnością dziennikarską, ponieważ program w pewnym stopniu ma być spójny z podstawowym programem studiów dziennikarskich. Po pierwsze: studia dziennikarskie były inspiracją do tworzenia programu; po drugie: uczeń klasy dziennikarskiej powinien być do takich studiów przygotowany.

Mimo że niektórzy twórcy programów edukacji medialnej twierdzą, że edukacja medialna nie jest w żadnym razie edukacją dziennikarską⁷, to jednak może ona być jedną z form jej realizacji, formą wykraczającą poza ławkę szkolną i schematyczne nauczanie. Praktyczne zadania, a także rozwiązywanie problemów związanych z tworzeniem różnych wypowiedzi dziennikarskich uczą dzisiejszego odbiorcę-nadawcę szacunku dla słowa, informacji i interlokutora. Pokazują mechanizmy powstawania i działania mediów, uświadamiają ich znaczenie, uczą pracy w zespole, a wszystko to dzieje się w sposób naturalny i jest empiryczne.

⁶ Fragment programu innowacji, s. 4–5.

⁷ P. Drzewiecki, [www.presscafe http://presscafe.eu/archives/183](http://presscafe.eu/archives/183) (dostęp: 9 maja 2012).

4. Realizacja programu, formy pracy

W 2006 roku powstał program pilotażowy „Warsztaty dziennikarskie”, który był realizowany w ramach obowiązkowych przedmiotów dodatkowych w liceum o profilu humanistycznym. Sam program powstał w oparciu o podstawę programową, a jego treści związane były z podstawowymi treściami studiów dziennikarskich (oparty-
mi na przykładowych planach studiów dziennikarskich na wybranych uczelniach oraz na doświadczeniach autorki), recenzję napisał prof. dr hab. Igor Borkowski. Duży udział w realizacji działań mieli dziennikarze „Gazety Powiatowej — Wiadomości Oławskie”, którzy odpowiadali za część praktyczną, w tym wypadku za stworzenie gazetki szkolnej i nadzorowanie działań dziennikarskich uczniów.

Do zaproponowanych form pracy i twórczych działań uczniów wprowadzono m.in.:

Formy wypowiedzi:

- informacja prasowa (depesza, notatka, sprawozdanie, życiorys, sylwetka, news),
- informacja radiowa i telewizyjna,
- artykuł problemowy,
- komentarz,
- esej,
- felieton,
- recenzja,
- wywiad,
- reportaż,
- fotoreportaż,
- blog,
- wizytówka internetowa.

Działania twórcze uczniów:

- redagowanie gazetek/serwisów internetowych,
- tworzenie i redagowanie własnego bloga,
- praca z komputerem, wykorzystanie dostępnych programów komputerowych do redagowania gazetki,
- praca z dyktafonem, magnetofonem, aparatem fotograficznym, kamerą cyfrową,
- praca z komputerem z wykorzystaniem programów do zapisu dźwięku i obrazu,
- przeprowadzanie wywiadów z ciekawymi ludźmi,
- organizowanie warsztatu pracy dziennikarza,
- tworzenie informacji na stronę internetową szkoły,
- tworzenie krótkiej audycji telewizyjnej dla telewizji lokalnej,
- planowanie i przeprowadzenie akcji promocyjnej,
- kolportaż i sprzedaż gazetki,
- redagowanie gazetek okolicznościowych i jubileuszowych.

Dodatkowo określono działania wspierające realizację programu, takie jak: redagowanie gazetek, serwisów internetowych, tworzenie i redagowanie własnego bloga, praca z komputerem, wykorzystanie dostępnych programów komputerowych do redagowania gazetki, praca z dyktafonem, magnetofonem, aparatem fotograficznym, kamerą cyfrową, praca z komputerem z wykorzystaniem programów do zapisu dźwięku i obrazu, przeprowadzanie wywiadów z ciekawymi ludźmi, organizowanie warsztatu pracy dziennikarza, tworzenie informacji na stronę internetową szkoły, krótkiej audycji telewizyjnej dla telewizji lokalnej, planowanie i przeprowadzanie akcji promocyjnej, kolportaż i sprzedaż gazetki, redagowanie gazetek okolicznościowych i jubileuszowych⁸.

Wymienione formy działań i zadania związane są z treściami, które zostały podzielone na kilka głównych bloków tematycznych z zakresu dziennikarstwa: prasowego, internetowego, radiowego, telewizyjnego oraz z zakresu: komunikowania masowego, prawa i etyki mediów, komunikacji interpersonalnej, reklamy i public relations, fotografii, rzecznictwa prasowego. Dodatkowo wpisano treści związane z ekologią mediów, edukacją medialną, konwergencją, społeczeństwem informacyjnym, dziennikarstwem obywatelskim. Te ostatnio wymieniane pojawiały się w kolejnych latach realizacji programu i były wynikiem jego ewolucji ze względu na ogólne przemiany społeczne.

Przez kolejne cztery lata, w oparciu o doświadczenia oraz szereg ankiet przeprowadzonych wśród uczniów, można było analizować przebieg realizacji programu oraz postępy uczniów. W ankietach badano poziom satysfakcji, osiągnięcia oraz proszono o ocenę działań (także o wskazanie stopnia trudności). Ponieważ program miał ewoluować i ewoluuje nadal, ważnym elementem zmian są uwagi uczniów, dlatego zdarzało się, że niektóre zadania wyeliminowano (np. tworzenie samodzielnych, czterostronicowych gazetek w programie Publisher na koniec klasy pierwszej — zrealizowano dwa razy, bez zamierzonych efektów, gazetki były mało twórcze, nie służyły uczniom jako swoiste zbiory własnych prac, a ich poziom techniczny pozostawiał wiele do życzenia, uczniowie nisko ocenili wartość tego zadania).

Do głównych działań o charakterze dziennikarskim należy redagowanie gazetki szkolnej „Głos Żubra”. Każda klasa pierwsza jest redakcją, uczniowie sami przydzielają sobie role, przy pomocy nauczyciela planują każdy numer, ustalają stałe działy tematyczne. Zbieranie informacji i pisanie tekstów to pierwszy etap pracy i jest on samodzielny, poprawianie i redagowanie testów odbywa się pod okiem nauczyciela edukacji medialnej i polonisty. Przez cały rok uczniowie poznają podstawy warsztatu

⁸ M. Maziarz, Program „Warsztaty dziennikarskie”, 2006–2009.

dziennikarza prasowego, szlifują umiejętności pisania i zdobywania informacji, uczą się rzetelności i odpowiedzialności za napisane słowo. Gazetki szkolne często wymieniane są jako sposoby wprowadzania edukacji medialnej i chyba słusznie, ponieważ ich tworzenie generuje wiele problemów związanych z funkcjonowaniem mediów, które uczniowie muszą pokonać, uświadamiając sobie m.in., że dziennikarz może mieć siłę wpływania na czytelnika poprzez wyrażanie swoich opinii. Duży nacisk w pracy nad gazetką położono na gatunki informacyjne, aby uświadomić różnice i różne funkcje informacji i opinii, nauczyć oddzielać je od siebie i wyrażać się precyzyjnie. Ważne jest także kształtowanie stosunku młodego człowieka do mediów drukowanych i podkreślanie istoty słowa raz napisanego i opublikowanego, co w dobie mediów elektronicznych uczy pokory, przemyślanych decyzji i szanowania cudzej własności intelektualnej (plagiat w druku łatwo udowodnić, nie można dopisać źródeł ani niczego usunąć). Najsprawniejsi szkolni dziennikarze mają możliwość publikowania swoich tekstów w gazecie lokalnej, gdzie także mogą liczyć na fachową pomoc.

Pisanie tekstów z różnych gatunków dziennikarskich to kolejny element dziennikarstwa prasowego. Wywiad czy reportaż to zadania bardzo trudne dla licealisty, szczególnie ze względu na ogrom pracy, jaki trzeba włożyć w zdobycie materiału oraz zredagowanie tekstu. Przy okazji tych zadań pisemnych pojawia się problem autoryzacji (oraz prawa prasowego i autorskiego), granic poszanowania cudzej prywatności i ingerencji dziennikarskiej przy redagowaniu uzyskanych wypowiedzi. Uczniowie muszą także zrobić samodzielnie research, co w przypadku działań lokalnych nakazuje im poszukiwania innych źródeł informacji niż Internet. Zadaniem sprawiającym dużą trudność jest także sonda uliczna, którą uczniowie robią w parach (muszą uzyskać trzy niezależne wypowiedzi na wybrany temat, rozmówcy muszą być wymienieni z imienia i nazwiska oraz być przedstawieni na fotografii zrobionej na tę okoliczność). Większość uczniów wywiązuje się z tego zadania z dobrym efektem, chociaż prawidłowe przygotowanie ostatecznej wersji materiału wymaga wsparcia nauczyciela (dosyć często autorzy przytaczają oryginalne wypowiedzi przechodniów, łącznie z błędami językowymi, nie usuwają powtórzeń, mają problem z eliminacją nieprzydatnego materiału).

Pozornie łatwe, wydawałoby się, dla współczesnych uczniów, przygotowanie i nagranie własnej, krótkiej audycji radiowej, bez wcześniejszych warsztatów radiowych byłoby zbyt trudne. Dzięki współpracy ze studium radiowym działającym przy Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Wrocławskiego uczniowie klas drugich mogą uczestniczyć w warsztatach radiowych. Podstawowe przygotowanie do samodzielnej pracy powoduje, że z chęcią, ale nie bez problemów, realizują zadanie. W wyniku tego powstało już kilkanaście kilkuminutowych audycji radiowych stworzonych od podstaw przez uczniów. Przydaje się przy tym umiejętność budowania informacji zdobyta w pierwszej klasie. Młodzi ludzie pracują

w grupach, zderzają się także z koniecznością prawidłowego wypowiedzania się, muszą pracować nad dykcją i swobodą wypowiedzi oraz pokonać treść przed mikrofonem. Istotny jest aspekt techniczny — nie wystarczy samo użycie dostępnego sprzętu, trzeba poświęcić czas na montaż, stworzyć koncepcję programu, wyprodukować go. Podejmowane są także próby tworzenia ogólnoszkolnych audycji i publikowania ich w sieci.

Podobnie jest z zadaniem z dziennikarstwa telewizyjnego — nakręcenie własnego, krótkiego materiału filmowego związanego tematycznie ze szkołą lub miejscem zamieszkania. W zupełnie naturalny sposób sprzyja temu zadaniu powszechność i popularność YouTube oraz łatwość nagrywania materiału na telefon komórkowy (mało która grupa uczniów posługiwała się wyłącznie tradycyjną kamerą cyfrową). To zadanie nie zawsze jest poprzedzone warsztatem z profesjonalistą, jednak wcześniejsze wykonanie zadania radiowego pomaga przygotować materiał. Dochodzą przy tym kolejne elementy: praca z kamerą, pokonywanie lęku przed tego typu wystąpieniami, konieczność kilkakrotnego powtarzania scen, montaż, obróbka dźwięku, selekcja nieużytecznych fragmentów. Od roku te działania wspomagane są przez dziennikarzy Oławskiej Telewizji Kablowej, w wyniku współpracy chętni uczniowie mogą tworzyć własny program młodzieżowy o nazwie „Oława movie”.

Jednak oprócz mediów tradycyjnych wykorzystywane i analizowane są także elektroniczne. Z dziennikarstwem internetowym w wydaniu szkolnym związane jest tworzenie bloga, redagowanie i kreowanie FanPage szkoły na Facebooku, redagowanie materiałów na stronę internetową szkoły. Drugoklasista musi zmierzyć się z prowadzeniem bloga tematycznego, stworzeniem go i dbaniem o częstotliwość i jakość wpisów. Na granicy cenzury działa nauczyciel, który kontroluje blog, jednak tylko po to, aby zwrócić uwagę na dbałość o język, formę wypowiedzi, podawanie źródeł, szanowanie odbiorcy. Zadanie sprawdzane jest przez całą drugą klasę, jednak wiele osób kontynuuje przygodę z blogowaniem, szczególnie gdy strona ma stałych czytelników i jest komentowana. Przy okazji tego zadania powstają także fotoblogi, na których prezentowane są prace artystyczne oraz zdjęcia reporterskie młodzieży. Praca na Facebooku i przy stronie internetowej nie dotyczy wszystkich uczniów, jednak każdy może być pomysłodawcą lub twórcą tekstu. Szkoła jest obecna na Facebooku od półtora roku, a jej FunPage rozwija się i ma prawie 400 fanów, a ze statystyk strony wynika, że każdy post jest czytany przez przynajmniej 250 osób (średnia dla 10 postów). O treści postów decyduje czterech administratorów, z czego jeden to nauczyciel, dwóch uczniów i jeden członek samorządu uczniowskiego. Strona zmienia się pod wpływem oczekiwań jej użytkowników, ostatnią zmianą było wprowadzenie wpisów aktualnych zastępstw, od tego czasu znacznie wzrosły statystyki w punkcie zasięgu. Szkoła korzysta z możliwości portalu głównie do przekazywania aktualnych informacji, rozpowszechniania działań i osiągnięć uczniów, linkowania nowości ze strony internetowej placówki, promocji.

Oprócz działań typowo dziennikarskich w programie pojawiają się także zadania związane z reklamą i promocją. Zagadnienia teoretyczne podaje nauczyciel, natomiast warsztaty prowadzone są przez profesjonalistów, ludzi z zewnątrz, a ostatnio także absolwentów szkoły, obecnych studentów. Jednym z zadań jest przygotowanie kampanii promocyjnej szkoły na dany rok szkolny, związane jest to z hasłem, określeniem form działań, materiałów reklamowych oraz ostatecznie przygotowaniem i przeprowadzeniem imprezy cyklicznej „Żuberiady”, powszechnie zwanej dniami otwartych drzwi. Z tą materią mierzą się uczniowie klasy drugiej: poznają mechanizmy planowania eventu o zasięgu powiatowym (czasami większym), określają politykę informacyjną, przygotowują materiały, biorą udział w akcji informacyjnej na terenie okolicznych gimnazjów. Są odpowiedzialni za organizację i przebieg dwudniowych odwiedzin szkoły przez kandydatów do szkół ponadgimnazjalnych, koordynują zwiedzanie z prezentacjami typów klas, dbają o to, aby goście byli zadowoleni, odpowiednio sami się prezentują poprzez strój i kompetentne udzielanie informacji. Impreza cieszy się od paru lat dużym zainteresowaniem środowiska lokalnego oraz zbiera dobre opinie. Przy realizacji zadań związanych z reklamą (także ulotka, pomysł na film reklamowy) powstają naturalne przeszkody prawne i techniczne oraz finansowe. Bieżąca analiza tych problemów w kontekście obowiązujących przepisów i zasad pokazuje uczniom mechanizmy funkcjonowania tego przemysłu na konkretnych, z nimi samymi związanych przykładach. Uczniowie są także sami w stanie wskazać dobre i złe praktyki stosowane w reklamie, analizują przykładowe treści z różnych punktów widzenia.

Warsztaty fotograficzne to blok zajęć poprzedzony teorią związaną z dziennikarskimi gatunkami fotograficznymi. Warsztaty prowadzi fotograf, który przez kilka kolejnych spotkań przybliży warsztat fotoreporterski, natomiast uczniowie klasy pierwszej wykonują konkretne zadanie fotograficzne, omawiają je z prowadzącym, aby na koniec przygotować wystawę swych prac w miejskiej galerii. Przy okazji poznają kwestie prawne i etyczne dotyczące pracy fotografa, zmuszeni są do ich przestrzegania przy zbieraniu materiałów oraz analizują zachowania internautów publikujących zdjęcia osób trzecich w sieci. Dyskutują nad tego typu przekazem, zaczynają rozważnie rozpowszechniać zrobione przez siebie zdjęcia (można to stwierdzić, oglądając ich profile w mediach społecznościowych; uczniowie są w gronie znajomych nauczycieli, rodziców).

Komunikacja i autoprezentacja to blok zajęć w mniejszym stopniu związany z samym dziennikarstwem, jednak o dużym znaczeniu komunikacyjnym. Część warsztatów prowadzi psycholog lub pedagog, który pracuje z uczniami nad technikami radzenia sobie ze stresem. Informacja zwrotna i umiejętność konstruktywnej krytyki także stanowią elementy programu. Pierwsze zadanie polega na przygotowaniu krótkiej prezentacji ulubionej rzeczy, natomiast zadanie końcowe to kilkuminutowa prezentacja multimedialna na zadany temat. Oceniane są wartości językowe i mery-

toryczne przygotowanych materiałów oraz sposób prowadzenia prezentacji. Zadanie to wymaga od uczniów dużego zaangażowania i przygotowania się, uczy współpracy z partnerem (zadanie może być wykonane w parach), podziału zadań i przede wszystkim obliguje do wystąpienia publicznego przed klasą.

Ostatnie prezentowane zadanie jest związane z rzecznictwem prasowym. Polega na zaplanowaniu konferencji prasowej i zaprojektowaniu oraz wykonaniu zaproszenia na taką konferencję. Uczniowie, pracując w grupach, powinni wykazać, że przyswoili sobie podstawową wiedzę na temat pracy rzecznika prasowego. Jednym z elementów zadania jest napisanie krótkiej informacji prasowej do mediów, uczniowie pokazują, czy rozumieją różnice pomiędzy artykułem informacyjnym a informacją prasową od rzecznika.

Opisane zadania nie są jedynymi, które uczeń wykonuje w ciągu trzech lat, jednak mają największe znaczenie w realizacji treści nauczania. Oprócz tego stosuje się prace w grupach, dyskusje, analizy tekstów kultury (filmów, reklam) oraz wyszukiwanie informacji. Przedstawione zadania wynikają z założeń programu, wybierane są pod względem przydatności i atrakcyjności dla ucznia, mają zachęcać do poznawania mediów i ich funkcjonowania oraz skłaniać do refleksji i pomóc wprowadzać edukację medialną na grunt sformalizowanego systemu szkolnego. Formy pracy, jakie się tu wyłaniają, wykraczają poza gabinet lekcyjny, wymagają kreatywności, umiejętności współpracy i logicznego myślenia, wybiegają też w dużym stopniu poza wymagania podstawy programowej (zarówno starej, jak i nowej). Trzeba także dodać, że prawidłowa i sprawna realizacja programu nie byłaby możliwa bez wsparcia dziennikarzy z mediów lokalnych, instytucji współpracujących oraz profesjonalistów z branży reklamowej i fotograficznej.

5. Badania związane z funkcjonowaniem innowacji, ze wskazaniem na ocenę działań przez uczniów

W wywiadach bezpośrednich, analizach osiągnięć i ankietach na koniec edukacji w klasie dziennikarskiej oraz w pracach pisemnych „Ja w klasie dziennikarskiej” uczniowie analizują i oceniają proces edukacyjny. Do maja 2012 roku klasy dziennikarskie ukończyło 100 osób. Prawie wszyscy wzięli udział w badaniu (90 ankiet, 56 prac pisemnych). Część uczniów była nieobecna podczas badania oraz nie wszyscy rozliczyli się z zadania pisemnego (to zadanie obowiązuje od 2010 roku).

Wśród zadań dziennikarskich uczniowie najlepiej opanowali pisanie krótkich informacji prasowych. Prawdopodobnie wymieniali je dlatego, że jest to pierwsze zadanie dziennikarskie, które wykonuje niemal 100% uczniów (z kolejnymi, dłuższymi i trudniejszymi, niektórzy mają problemy i nie podchodzą do ostatecznej realizacji).

Analizując odpowiedzi na dwa pytania z ankiety (zob. niżej), można wyłonić kilka powtarzających się wypowiedzi: (przytaczano tylko te, które oddawały taki sam sens, jednak każda była sformułowana nieco inaczej).

1. Jaki blok zajęć (prasowy, radiowy, telewizyjny, reklamowy, komunikacja interpersonalna, rzecznictwo prasowe, blog, zadania internetowe, warsztaty fotograficzne) miał dla Ciebie największy sens i znaczenie? Uzasadnij!

— **fotografia**, ponieważ jest to najbardziej interesujące; młodzi ludzie robią dużo zdjęć i warto nauczyć się robić to dobrze; było to bardzo kreatywne zajęcie; prowadził je fotograf, który zna się na swojej pracy; dobrze zorganizowane zajęcia;

— **blog**, ponieważ coraz więcej młodych ludzi z tego korzysta i każdy powinien wiedzieć, jakie zasady panują w blogosferze; pisanie dla innych ludzi i poznawanie ich opinii; możliwość pokazania swoich zainteresowań;

— **reklama i public relations** — ciekawy temat i sposób realizacji; były prowadzone przez profesjonalistów z branży; zmuszały do kreatywnego myślenia;

— **dziennikarstwo prasowe** — można nauczyć się pisać; poznawanie i rozróżnianie gatunków dziennikarskich; redagowanie gazetki; zdobywanie informacji o wydarzeniach i redagowanie ich; pokonywanie trudności w pisaniu tekstów;

— **komunikacja interpersonalna** — ciekawe zajęcia z psychologiem; dużo przydatnych uwag do autoprezentacji i prezentacji; próba wystąpienia publicznych i ich przygotowanie są pomocne przed maturą;

— **dziennikarstwo radiowe** — poznanie funkcjonowania studia radiowego; nagranie własnej audycji i wysłuchanie jej w klasie było stresujące, ale warte pracy;

— **dziennikarstwo telewizyjne** — można wiele nauczyć się o telewizji i poznać jej działanie; nauka wystąpienia przed kamerą; uświadomienie, że tworzenie programów telewizyjnych nie jest takie łatwe.

2. Które z omawianych zagadnień i zadań wykluczyłybyś z programu lub zmienił? Dlaczego?

— **blog** — nie wszyscy mają ochotę pisać bloga i publikować swoje myśli; nie każdy systematycznie prowadził blog; nudne i zabiera dużo czasu wolnego; nie każdy lubi pracę w Internecie;

— **dziennikarstwo prasowe** — tworzenie gazetki przenieść do klasy trzeciej, bo to trudne zadanie; pisanie reportażu jest zbyt trudne.

O ile w pytaniu pierwszym pojawiło się sporo podobnych wypowiedzi, o tyle w drugim trudno było pogrupować opinie uczniów. Około 50% ankietowanych nie wskazało zadań, które można zmienić lub całkowicie wyeliminować. Większość pisała, że wszystkie były na swój sposób ciekawe.

Odpowiedzi z ankiet w dużym stopniu pokrywają się z wypowiedziami z prac „Ja w klasie dziennikarskiej”, w których młodzi ludzie w opisowej formie podsumo-

wują trzy lata swojej pracy. W tekstach pojawia się kilka podobnych refleksji. Tworzenie gazetki szkolnej i pisanie tekstów postrzegane są jako zadania bardzo trudne, jednak do wykonania. Efekty pracy są powodem do dumy dla niektórych uczniów. Część osób ceni sobie pisanie do gazetki, szczególnie ze względu na możliwość współpracy z gazetą lokalną. Niemal wszyscy, którzy poruszyli temat wyjazdów na warsztaty, spotkania i do teatru, wskazali, że był to najlepszy punkt programu. Nagranie audycji radiowej i telewizyjnej zajmuje również wiele miejsca w pracach uczniów, oceniają to jako zadania bardzo kreatywne, stanowiące duże wyzwanie i integrujące grupy, w których są wykonywane. Zadanie z autoprezentacji i prezentacji jest wysoko oceniane ze względu na przydatność w innych dziedzinach życia i przełamywanie stresu przed publicznym wypowiedaniem się.

Jeżeli chodzi o warsztaty fotograficzne, to w ankietach wskazywane są jako ciekawe i przydatne. W pracach pisemnych pojawiają się także negatywne opinie związane z małą atrakcyjnością tematyki zdjęć (w tym wypadku rocznik 2009–2012 ocenił słabo to zadanie).

Do najbardziej kontrowersyjnych zadań należy prowadzenie bloga. Sporo osób w ankietach uznaje je za bardzo potrzebne do funkcjonowania w sieci, jednak także sporo wypowiedzi wskazuje na małą przydatność i atrakcyjność tej formy działań, szczególnie ze względu na absorbowanie wolnego czasu. Z tego powodu zadanie raz nie zostało zrealizowane, jednak obecnie nadal jest obowiązkowe i jego realizacja przebiega sprawnie i bez większych problemów.

6. Podsumowanie

Przedstawione działania dziennikarskie są formą realizacji celów innowacji, wymienionych kilka stron wcześniej. Swoją różnorodnością stwarzają warunki do rozwoju osobowości poprzez rozwijanie zainteresowań dziennikarskich, stawianie ucznia w sytuacji nie tylko odbiorcy przekazów medialnych, ale także ich twórcy i obserwatora, przygotowują do pełnienia różnych funkcji w społeczeństwie informacyjnym. Także na rynku pracy (np. reklamy, marketingu). Kształcą sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisanie na poziomie wykraczającym poza zwykłe uczestnictwo w kulturze i wydawania o niej sądów. Kształtują dociekliwość i umiejętność wartościowania oraz niejednokrotnie zmuszają do ponoszenia odpowiedzialności za swoje słowa i czyny (opinie czytelników artykułów gazetowych, internautów, kolegów z klasy, nauczyciela).

Można zarzucić, że zbyt mało jest tu zadań związanych z nowymi technologiami, jednak wykonanie ćwiczeń wymaga umiejętności kreatywnego wykorzystania większości z nich. Media i przemiany społeczne związane z rozwojem technologii to ma-

teria zmieniająca się bardzo szybko, dostępność nowych urządzeń, ich zastosowanie nie mogą być podstawą do tworzenia stałych programów. Zbyt szybko stawałyby się przestarzałe i nieaktualne, co jest największą bolączką polskiej szkoły i o czym rozpisują się publicyści i dziennikarze, chociażby portalu *edunews.pl*.

Przy wprowadzaniu takiego przedmiotu jak edukacja medialna do systemu szkoły trzeba się zastanowić, jaką rolę miałby on odgrywać i jakie miejsce zajmować w procesie kształcenia. Z jednej strony można przyjąć, że na początek ważne byłoby, aby w jakiegokolwiek formie zaistniał, co mogłoby być podstawą do dalszych działań, z drugiej jednak mógłby się szybko stać tzw. michałkiem, podobnie jak wiedza o kulturze, podstawy przedsiębiorczości czy przysposobienie obronne (nie wspominając o religii). Nie chodzi o umniejszanie roli tych przedmiotów, ale o stosunek większości uczniów do nich. Nie byłby wtedy traktowany z należytą uwagą i nie spełniałby ważnej roli.

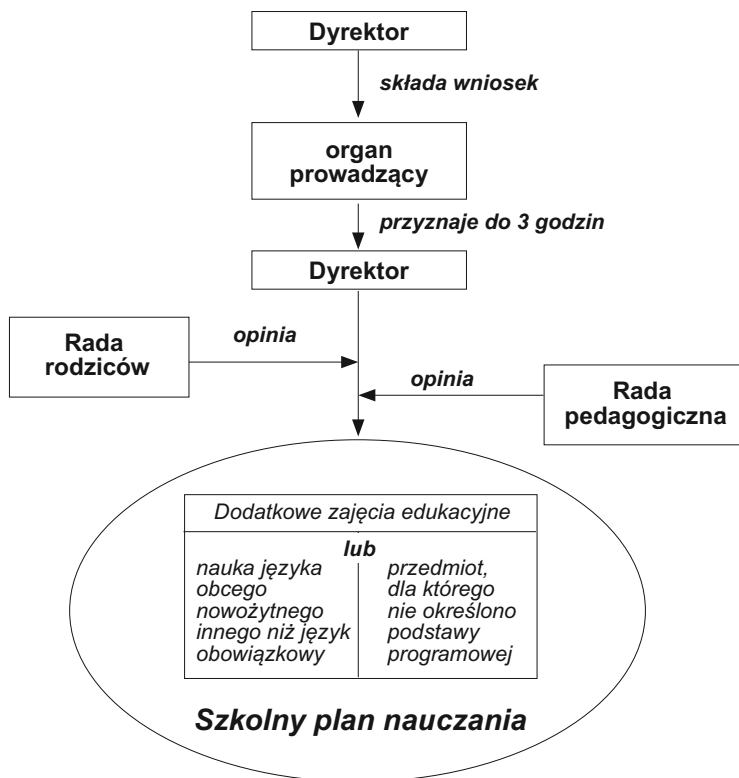
Opisywane rozwiązanie innowacji pedagogicznej dotyczy czwartego etapu kształcenia, czyli szkoły ponadgimnazjalnej, konkretnie liceum ogólnokształcącego. Nie znaczy to, że na innych etapach nie byłoby sposobów na wprowadzenie działań innowacyjnych. Jednak z ramowych planów nauczania, dostępnych na przykład na stronach Ośrodka Rozwoju Edukacji⁹, wynika, że najwięcej możliwości jest na IV etapie edukacyjnym. Na podstawie programu nauczania¹⁰ można zgłosić dodatkowy przedmiot uzupełniający (w tym wypadku edukacja medialna lub dziennikarska) lub wnioskować do organu finansującego szkołę o przyznanie dodatkowych godzin dydaktycznych, niewchodzących w skład obowiązkowego, tygodniowego wymiaru godzin. Organ prowadzący może przyznać do trzech takich godzin. Oto graficzny schemat wprowadzania dodatkowych zajęć do szkoły:

⁹ http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=46:szkolne-plany-nauczania&Itemid=992 (dostęp: 1 maja 2012).

¹⁰ Program nauczania ogólnego przygotowuje się dla przedmiotu, ścieżki edukacyjnej, bloku przedmiotowego lub ich części. Program nauczania stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

Ważna zmiana: Program nauczania może być opracowany nie tylko dla przedmiotu z określoną podstawą programową, ale także dla przedmiotu z nieokreśloną podstawą programową. Opracowanie programu dla przedmiotu, dla którego nie określono podstawy programowej, i włączenie go do „Szkolnego zestawu programów nauczania” powołuje do życia nowy przedmiot, który będzie realizowany w tej szkole jako przedmiot uzupełniający (nie określono minimalnego wymiaru godzin dla tego przedmiotu, czyli może on zostać zrealizowany w minimalnym wymiarze określonym przez autora programu).

Rozporządzenie MEN z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników, Dz.U. z 2009 r. Nr 89, poz. 730.

Rys. 1. Schemat wprowadzania dodatkowych zajęć edukacyjnych (Ramowe plany nauczania, IV etap edukacyjny, s. 24)¹¹

Do zaistnienia takich działań potrzebny jest przede wszystkim potencjał ludzki, czyli nauczyciel, który napisze program i podejmie się jego realizacji, oraz sprzyjający dyrektor i organ prowadzący. Wprowadzanie innowacji lub niestandardowych przedmiotów uzupełniających może mieć znaczny wpływ na poprawę atrakcyjności oferty edukacyjnej szkoły. Licea ogólnokształcące postrzegane są jako szkoły ogólne, nieprzygotowujące do funkcjonowania na rynku pracy¹², dlatego zmienia się stosunek do tego typu szkół. Trzeba szukać rozwiązań, aby uatrakcyjnić ich ofertę, klasy dziennikarskie czy medialne cieszą się dużym zainteresowaniem, na co może wskazywać wieloletnia działalność wielu z nich.

¹¹ http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=46:szkolne-plany-nauczania&Itemid=992 (dostęp: 1 maja 2012).

¹² A. Świątek, *Licea niekształcące*, <http://www.polityka.pl/spoleczenstwo/artykuly/1519844,1,licea-niekształcace.read> (dostęp: 10 maja 2012).

Media education through journalistic education. A description of activities within an innovative "Media education" programme

Summary

The educational activities in question are undertaken in Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 [a high school] in Oława, where an innovative educational programme has been in place since 2007. The author's analysis focuses on the implementation of this media education innovation and the forms of activities under the programme. The author demonstrates that journalistic education is one of the ways to implement media education and that the two disciplines need not be separated. In this case innovation has not been inspired by John Holt's philosophy, but there is no doubt that learning through creative activity is effective and satisfactory to both learners and teachers.

Keywords: journalism, education, journalistic education, media education, innovation, pedagogical innovation.